

Uvodna riječ uz tematski broj: Hrvatsko i europska društva u komparativnoj perspektivi / Introduction to the Thematic Issue: Croatian and European Societies in a Comparative Perspective

Bagić, Dragan; Ančić, Branko

Veröffentlichungsversion / Published Version

Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Bagić, D., & Ančić, B. (2022). Uvodna riječ uz tematski broj: Hrvatsko i europska društva u komparativnoj perspektivi / Introduction to the Thematic Issue: Croatian and European Societies in a Comparative Perspective. *Revija za sociologiju = Croatian sociological review*, 51(3), 309-316. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-92773-2>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer CC BY Lizenz (Namensnennung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.de>

Terms of use:

This document is made available under a CC BY Licence (Attribution). For more information see: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Uvodna riječ uz tematski broj: Hrvatsko i europska društva u komparativnoj perspektivi

Ovaj tematski broj *Revije za sociologiju* okuplja radove koji se temelje na podacima prikupljenima u okviru dvaju međunarodnih komparativnih društvenih istraživanja u kojima sudjeluje i Republika Hrvatska: Programa međunarodnoga društvenog istraživanja (*International Social Survey Programme – ISSP*) i Europskoga društvenog istraživanja (*European Social Survey – ESS*).

ISSP je međunarodni projekt koji kontinuirano postoji od 1984. godine te u kojem sada aktivno sudjeluju 42 zemlje sa šest kontinenata. Korijeni suradnje u sklopu ISSP-a započeli su 1982. godine kad su se povezali *National Opinion Research Center (NORC)* sa Sveučilišta u Chicagu i *Zentrum für Umfragen, Methoden, und Analysen* (onda ZUMA, a sada dio *GESIS-Leibniz Institute for Social Science*) iz Mannheima u Njemačkoj. Suradnji tih dviju vodećih institucija u području društvenih istraživanja temeljenih na kvantitativnom metodološkom pristupu (anketno istraživanje) pridružile su se i znanstvenoistraživačka institucija iz Londona koja se sada zove *National Centre for Social Research (NATCEN)* te *Research School of Social Sciences* s Australškoga nacionalnog sveučilišta. Te su se institucije na početku suglasile kako će zajednički razviti tematske module relevantne s aspekta društvenih znanosti, kako će razviti ekstenzivne zajedničke sociodemografske varijable koje se koriste u sklopu svakog tematskog modula te kako će sve podatke učiniti dostupnima znanstvenoj i šire zainteresiranoj zajednici. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu od 2005. godine (kad je Hrvatska primljena u projekt) predstavlja

Introduction to the Thematic Issue: Croatian and European Societies in a Comparative Perspective

This thematic issue of the *Croatian Sociological Review* brings together papers based on data from two comparative international research studies that also include Croatia: *International Social Survey Programme (ISSP)* and *European Social Survey (ESS)*.

ISSP is an international project which has been in continuous existence since 1984 and which currently gathers active participants from 42 countries across six continents. The project was first initiated in 1982 with an initial collaboration between the University of Chicago *National Opinion Research Center (NORC)* and *Zentrum für Umfragen, Methoden, und Analysen* (then ZUMA, now *GESIS-Leibniz Institute for Social Science*) from Mannheim, Germany. These two leaders in the field of quantitative research methods (survey research) were later joined by a scientific research institution from London, now called the *National Centre for Social Research (NATCEN)*, and by the Australian National University *Research School of Social Sciences*. These institutions all agreed at the very beginning that they would develop joint thematic modules relevant to social sciences, that they would develop extensive joint sociodemographic variables to use in each thematic module, and that they would make their data available to the academic and other interested audiences. Croatia has joined the world's oldest social science research project in 2005, with the Institute for Social Research in Zagreb (*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu – IDIZ*) as its representative. By joining, each member state commits to regularly conducting an annual survey on a

Hrvatsku u tom najstarijem međunarodnom projektu s područja društvenih znanosti. Svaka zemlja članica ulaskom u projekt obvezala se redovito (svake godine) provoditi anketno istraživanje na nacionalnom reprezentativnom uzorku odraslog stanovništva, sama ga financirati, deponirati podatke prema strogo utvrđenim pravilima u zajedničku bazu u *GESIS-Leibniz Institute for Social Science* te sudjelovati na godišnjem sastanku projekta. Svake godine istraživanje se provodi na jednu od sljedećih tema koje se onda vremenom repliciraju: *Uloga vlasti* (1985, 1990, 1996, 2006, 2016), *Društvene mreže* (1986, 2001, 2017), *Društvene nejednakosti* (1987, 1992, 1999, 2009, 2019), *Obitelj i promjene rodni uloga* (1998, 1994, 2002, 2012), *Radne orijentacije* (1989, 1997, 2005, 2015), *Religija* (1991, 1998, 2008, 2018), *Okoliš* (1993, 2000, 2010), *Nacionalni identitet* (1995, 2003, 2013), *Razumijevanje uloga državljana* (2004, 2014), *Slobodno vrijeme i sport* (2007), *Zdravlje i zdravstvena skrb* (2011, 2021). Prvi modul koji je proveden i u Hrvatskoj je *Uloga vlasti* od 2006. godine, nakon čega su se svi spomenuti tematski moduli provodili redovito. Za 2022. godinu planira se provedba modula *Obitelj i promjena rodni uloga*, za 2023. godinu *Nacionalni identitet i razumijevanje uloga državljana* (ta se dva modula spajaju), dok će se 2024. godini provoditi novi modul nazvan *Digitalna društva*. Sve važne informacije o ISSP projektu mogu se pratiti na www.issp.org, dok se integralne baze podataka za sve provedene module u svim zemljama nalaze na www.gesis.org/en/issp/home.

ESS se provodi svake dvije godine od 2001. godine. Dosad je provedeno devet valova istraživanja u kojima je redovito ili povremeno sudjelovalo 38 zemalja, a trenutno je pri kraju provedba desetoga vala, u kojem će sudjelovati tridesetak europskih zemalja. ESS od 2013. godine ima status europske istraživačke infrastrukture (*European Research Infrastructure Consortium*

national representative sample of the adult population, to financing the survey itself, to depositing the data, using strict rules, into a shared data archive at the *GESIS-Leibniz Institute for Social Science*, and to participating in the project's annual meeting. Each year a study is conducted on one of the topics that are then reproduced at later years: *Role of Government* (1985, 1990, 1996, 2006, 2016), *Social Networks* (1986, 2001, 2017), *Social Inequality* (1987, 1992, 1999, 2009, 2019), *Family and Changing Gender Roles* (1998, 1994, 2002, 2012), *Work Orientation* (1989, 1997, 2005, 2015), *Religion* (1991, 1998, 2008, 2018), *Environment* (1993, 2000, 2010), *National Identity* (1995, 2003, 2013), *Citizenship* (2004, 2014), *Leisure Time and Sports* (2007), *Health and Health Care* (2011, 2021). *Role of Government* was the first module conducted in Croatia in 2006, followed by all of the modules conducted regularly. The *Family and Changing Gender Roles* module is planned for 2022, *National Identity and Citizenship* (two modules jointly) for 2023, and a new module called *Digital Societies* for 2024. All relevant information on the ISSP project can be found on www.issp.org, and the integral datasets for the implementation of all modules in all countries can be found on www.gesis.org/en/issp/home.

ESS has been conducted every two years since 2001. Until today, there have been nine waves of data collection in which 38 countries participated regularly or occasionally. The tenth wave is currently ongoing, with 30 European countries participating. Since 2013 the ESS has been recognised as a European research infrastructure (*European Research Infrastructure Consortium – ERIC*), which testifies to the ESS being one of the key social sciences research infrastructures. Compared to other similar international comparative research projects, the main advantage of the ESS is its more frequent implementation (every

– ERIC), čime je ESS prepoznat kao jedna od ključnih istraživačkih infrastruktura u području društvenih znanosti. U odnosu na druga slična međunarodna komparativna istraživanja glavne prednosti ESS-a su u činjenici što se provodi češće od drugih (svake dvije godine), da se u svakom valu istraživanja prati niz standardnih modula koji su nepromjenjivi te po dva rotirajuća modula u kojima se detaljnije obrađuju dva različita društvena fenomena. Na taj način svaki val omogućuje praćenje trendova za standardni set indikatora ali i prikupljanje podataka fokusiranih na dublju obradu neke od aktualnih tema. Istraživanje se provodi po vrlo strogo harmoniziranoj metodologiji metodom osobnog intervjua u kućanstvu ispitanika. Od istraživača na nacionalnoj razini očekuje se da osiguraju najkvalitetniji mogući uzorak te stopu odgovora od 70%. Republika Hrvatska dosad je sudjelovala u četiri vala ESS-a, u četvrtom (2008./2009.) i petom valu (2010./2011.), te nakon dulje pauze ponovo u devetom (2018./2019.) i desetom valu (2020./2021.). Prva dva vala ESS-a u Hrvatskoj koordinirali su kolege iz Instituta društvenih znanosti "Ivo Pilar", dok je nacionalna koordinacijska ustanova od devetog vala Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Od 2019. godine Republika Hrvatska je postala punopravnom članicom ESS-ERIC-a. Podatci za deveti val istraživanja prikupljeni su od početka rujna 2019. godine do sredine prosinca 2020. godine na uzorku od 1 810 ispitanika sa stopom odgovora od 43% te su dostupni za korištenje istraživačima od lipnja 2020. godine. Podatci za deseti val prikupljeni su od svibnja do prosinca 2021. godine te će biti dostupni istraživačima u lipnju 2023. godine. Svi podatci ESS-a besplatni su za nekomercijalnu upotrebu uz jednostavan proces registracije na mrežnoj stranici <https://www.europeansocialsurvey.org>.

Kao nacionalni koordinatori tih dvaju istraživanja predložili smo uredništvu *Revije za sociologiju* objavljivanje tematskog broja

two years) and the two rotating modules, each focusing in more depth on two different social phenomena. As a result, each wave allows the identification of trends on a standard set of indicators but also gathers data for a deeper investigation of current topics. The research is conducted using the harmonised methodology of the personal interview method at the respondent's household. The researchers at the national level are expected to ensure the sample of the highest quality with a response rate of 70%. Until now, Croatia has participated in four ESS waves: the fourth (2008/2009) and the fifth (2010/2011) and then, after a long break, the ninth (2018/2019) and the tenth (2020/2021). The first two Croatian waves were coordinated by colleagues from the Institute of Social Sciences "Ivo Pilar" and, since the ninth wave, this role was taken over by the Faculty of Humanities and Social Sciences at the University of Zagreb. Since 2019 the Republic of Croatia has been a full member of the ESS-ERIC. The data for the ninth wave were collected between early September 2019 and mid-December 2020 on a sample of 1810 respondents with a response rate of 43% and these data were made available to researchers in June 2020. The data for the tenth wave will be collected between May and December 2021 and they will be made available to researchers in June 2023. All the ESS data are freely available for non-commercial use after a simple registration process on the website <https://www.europeansocialsurvey.org>.

As national coordinators for these two research projects, we proposed to the editorial board at the *Croatian Sociological Review* to publish a thematic issue based on the papers by local academics using data from the recent waves. We had two main goals with this proposal. First, we wanted to encourage local scientists to use high-quality comparative studies that are available for their work. In doing so, we aimed to enlarge

koji bi okupio radove domaćih znanstvenika koji se temelje na podatcima recentnih va-
lova, s dva glavna cilja. Ponajprije, željeli
smo potaknuti domaće znanstvenike na
korištenje visokokvalitetnih i komparativnih
istraživanja koja im stoje na raspolaganju
u njihovu znanstvenom radu i tako pove-
ćati zajednicu istraživača koji bi se u svom
radu koristili podatcima tih ili sličnih istraži-
vanja. Potom, željeli smo potaknuti objavljiva-
nje većeg broja znanstvenih radova koji
određene društvene fenomene promatraju
u komparativnoj perspektivi, jer u društvenim
znanostima u Hrvatskoj taj pristup nije
čest. Oba nam se razloga čine važnima za
unapređenje kvalitete društvenih znanosti u
Hrvatskoj.

S porastom stope odbijanja sudjelova-
nja ispitanika u anketnim istraživanjima ra-
ste i cijena njihova provođenja i sve je teže
osigurati sredstva i resurse za provođenje
istraživanja na dovoljno velikim i nacionalno
reprezentativnim uzorcima. Stoga očekuje-
mo da će ubuduće biti još manje nacionalnih
projekata koji će prikupljati podatke na ve-
likim nacionalno reprezentativnim probabi-
lističkim uzorcima. Istraživači su sve češće
prisiljeni pribjegavati upotrebi prigodnih i/ili
neprobabilističkih uzoraka, čime se znatno
smanjuje pouzdanost i relevantnost zaklju-
čaka naših znanstvenih radova. To vodi do-
datnoj marginalizaciji društvenih znanosti.
U tim okolnostima važnost etabliranih pro-
jekata, kakvi su ESS i ISSP, raste. Stoga je
dobro da je Hrvatska sada uključena u četiri
najznačajnija takva projekta u društvenim
znanostima, uz ESS i ISSP, to su još i Eu-
ropsko istraživanje vrijednosti (*European
Values Study – EVS*), koje u Hrvatskoj ima
najdulju tradiciju, te Istraživanje o zdravlju,
starenju i umirovljenju u Europi (*Survey of
Health, Ageing and Retirement in Europe –
SHARE*).

the community of researchers using these or
similar data. Second, we also wanted to en-
courage the publication of a larger number
of studies using comparative data to study
social phenomena, as such an approach
is still not frequent in the Croatian social
sciences. We believe that both goals are
important for further improving the quality of
social sciences in Croatia.

As the respondents are increasingly re-
fusing to participate in survey research, the
cost of such research is growing. As a result,
it is also becoming more difficult to secure
funds and resources to implement such
studies on a sufficiently large and nationally
representative sample. Therefore, we expect
that the future will bring even fewer projects
at the national level that will collect data on
large nationally representative probabilistic
samples. The researchers will be even more
forced to use samples of convenience and/
or non-probabilistic samples. This threatens
to additionally marginalise social sciences.
In this context, established projects such as
the ESS and the ISSP are becoming even
more important. It is therefore good that Cro-
atia is already part of four such projects in
social sciences – in addition to the ESS and
the ISSP, Croatia also has a long history of
participating in the *European Values Study*
(EVS) and it has also joined the *Survey of
Health, Ageing and Retirement in Europe*
(SHARE).

Even more importantly, participating in
such projects allows Croatian researchers
to put Croatian society into a comparative
perspective. There is little we can say about
the specificities of Croatian society without
comparing it with others. Such comparisons
are not easily possible, if at all, in *ad hoc*
national projects. Therefore, only internation-
al comparative projects allow for a proper
contextualisation of processes in Croatian
society.

Još je važnije to što uključenost u spomenute projekte hrvatskim istraživačima omogućuje da hrvatsko društvo analiziraju u komparativnoj perspektivi. Malo toga je moguće zaključiti o posebnostima hrvatskog društva bez usporedbe s drugim društvima. Mogućnost tih usporedbi u *ad hoc* nacionalnim projektima slaba je ili nikakva. Stoga samo ovakvi međunarodni komparativni projekti omogućuju da se procesi u hrvatskom društvu pravilno kontekstualiziraju.

Ujedno, dostupnost podataka koji uključuju Hrvatsku, ali i brojne druge zemlje, omogućuju hrvatskim istraživačima objavljivanje radova međunarodne relevantnosti, jer neće biti fokusirani samo na hrvatski kontekst, što samim time te znanstvene radove čini (opravdano ili neopravdano) manje zanimljivim uglednim međunarodnim časopisima.

Treća je prednost sudjelovanja Hrvatske u takvim projektima mogućnost dugoročnog praćenja društvenih promjena. Naime, u Hrvatskoj gotovo da i nemamo nacionalnih znanstvenih istraživanja (ne računajući sekundarnu analizu statističkih istraživanja) koji omogućuju metodološki konzistentno praćenje istih pojava tijekom duljeg perioda. Time je zapravo onemogućeno znanstveno utemeljeno praćenje promjena hrvatskog društva, mimo pukih demografskih trendova. Stoga je od presudne važnosti da hrvatske znanstvene vlasti nastave financiranje sudjelovanja Hrvatske u tim i sličnim međunarodnim znanstvenim istraživanjima. Uvid u radove koji su skupljeni u ovom tematskom broju potvrđuje naša očekivanja. Naime, radovi koji su prošli recenzentski postupak zadovoljavaju sve kriterije koje smo postavili.

U ovom tematskom broju *Revije za sociologiju* donosimo šest znanstvenih radova koji se u svojoj empirijskoj podlozi koriste podatcima prikupljenima kroz ta dva međunarodna istraživanja. Raznovrsnost tema u radovima pokazuju samo dio potencijala i važnosti korištenja podataka u sklopu ESS-a i ISSP-a.

Moreover, accessing data that include Croatia but also many other countries allows Croatian researchers to publish papers with international relevance; extending the focus beyond the Croatian case automatically makes such academic papers more interesting to prestigious international journals (regardless of whether this is justified or not).

Finally, the third advantage of Croatia's participation in such projects also rests on making it possible to track social change over time. Currently, we have hardly any scientific studies at the national level (except for the secondary data analyses) which allow us to track the same phenomena in methodologically consistent ways over longer periods. This in effect makes it impossible to scientifically identify how Croatian society is changing, beyond noting demographic trends. It is therefore crucially important for Croatian scientific authorities to continue funding Croatia's participation in these and similar international comparative research projects. Looking at the papers brought together in this thematic issue confirms our expectations: all the papers that successfully completed the peer review process and are now in front of you satisfy all the criteria we set out for them.

In this thematic issue of the *Croatian Sociological Review*, we present to you six original research articles that are all empirically based on two international research studies, the ESS and ISSP. The diversity of topics in these papers is another reflection of all the possibilities provided by the ESS and the ISSP, and of the importance of the use of these data.

The first text in the thematic issue, by Nikola Petrović, Marko Mrakovčić and Filip Fila, is titled *Anti-EU Backlash from Below or Above? Public Opinion in Central and Eastern Europe Prior to the 2015 Migration Crisis*. It uses the 2013 ISSP module National Identity III. In this paper, the authors explore

Na samom početku nalazi se tekst Nikole Petrovića, Marka Mrakovčića i Filipa File pod naslovom *Anti-EU Backlash from Below or Above? Public Opinion in Central and Eastern Europe Prior to the 2015 Migration Crisis* koji koristi ISSP modul *Nacionalni identiteti* (National Identity III) iz 2013. godine. Autori pokazuju interes za javnomnijenskim stavovima u Češkoj, Estoniji, Hrvatskoj, Mađarskoj, Litvi, Latviji i Sloveniji neposredno prije migrantske krize iz 2015. godine. U tekstu se analizira koliko je suprotstavljanje i odbijanje EU supranacionalizma povezano s etničkim nacionalizmom i religijskim identitetom, odnosno u kojoj je mjeri povezan sa suverenističkim orijentacijama i osjećajem nacionalnog ponosa.

U nastavku slijedi članak Margarete Gregurović *Integration Policies and Public Perceptions of Immigrants in Europe: ESS Meets MIPEX in the Aftermath of the European "Migration Crisis"* koji se također bavi temom migrantskog vala iz 2015. godine i u kojem autorica kombinira podatke dvaju istraživanja. S jedne strane već spomenutog ESS-a, dok se s druge strane koristi podacima MIPEX-a (*Migrant Integration Policy Index*), a sve u svrhu istraživanja na koji način bolje razvijene politike političke participacije i uključivanja imigranata mogu pozitivno utjecati na stavove prema migrantima u društvu. Upravo kroz tu analizu pokazuje se kako podatci poput ISSP-a i ESS-a mogu poslužiti i kao kvalitetna dopuna nekih drugih istraživanja kao što je MIPEX.

Jedna od novijih tema u društvenim istraživanjima jest tema usamljenosti koja je dosad i u domaćoj sociologiji bila posve sporadična. Stoga je osobito intrigantan članak Željke Tonković, Dražena Cepića i Ivana Puzeka *Loneliness and Social Networks in Europe: ISSP Data from 13 European Countries* u kojem, koristeći se ISSP modulom *Društvene mreže* (Social Networks and Social Resources) iz 2017. godine, autori nastoje istražiti u kojoj mjeri oblici društvene

public opinion in the Czech Republic, Estonia, Croatia, Hungary, Lithuania, Latvia and Slovenia immediately before the 2015 migration crisis. The text analyses the degree to which the opposition to and rejection of EU supranationalism can be linked to ethnic nationalism and religious identity, that is, the degree to which these rejections and oppositions can be linked to sovereignist orientations and national pride.

The next text by Margareta Gregurović, *Integration Policies and Public Perceptions of Immigrants in Europe: ESS Meets MIPEX in the Aftermath of the European "Migration Crisis"* also examines the 2015 migration wave, but the author combines data from two research studies. One is the ESS, and the other is the MIPEX (*Migrant Integration Policy Index*). This combination serves to examine various ways in which well-developed policies for political participation and immigration inclusion can foster more positive attitudes towards immigrants. It is precisely this type of analysis that demonstrates how the data such as the ISSP and the ESS can serve as a high-quality complement of some other research studies, such as the MIPEX.

One of the emerging topics of interest in social sciences is loneliness, which has so far received little attention in local sociology. The article by Željka Tonković, Dražen Cepić and Ivan Puzek, titled *Loneliness and Social Networks in Europe: ISSP Data from 13 European Countries*, is therefore particularly intriguing. Using the 2017 ISSP Module *Social Networks and Social Resources*, the authors aim to explore the degree to which sociability patterns, social trust and socioeconomic exclusion are related to loneliness in developed European societies.

Health inequality is also one of the more relevant topics in social inequality research generally and the sociology of health specifically. In his article, based on the ESS data, Luka Jurković analyses the degree to

povezanosti, povjerenje i isključenost iz ekonomskog sustava utječu na pojavu usamljenosti u razvijenim europskim društvima.

Također, jedna od važnijih tema u kontekstu istraživanja društvenih nejednakosti, specifično unutar sociologije zdravlja, odnosi se na uvide o zdravstvenim nejednakostima. Luka Jurković u svome članku, koristeći se podacima ESS-a, analizira u kojoj mjeri je u postjugoslavenskim društvima društveni kapital i pripadnost društvenoj klasi prediktor osobnoga zdravstvenog statusa.

Tekst autora Brune Šimca, Tijane Trako Poljak i Vladimira Ivanovića *Schwartz's Human Values and the Care for Nature in Croatia and Five Other Central European Countries Based on ESS Data from Round 4 (2008) and Round 9 (2018)* dobro demonstrira longitudinalne potencijale ESS-a. Briga o okolišu i prirodi u fokusu je rada u kojem autori uspoređuju stavove građana i njihove vrijednosne orijentacije tijekom vremena. Zanima ih koliko su se stavovi građana iz Hrvatske, Slovenije, Poljske, Slovačke i Češke mijenjali od 2008. do 2018. godine te koji vrijednosni sklopovi i orijentacije mogu utjecati na odnos prema prirodi.

U posljednjem radu ovoga tematskog broja *Kako su odrastale europske generacije? Demografski i socioekonomski događaji povezani s tranzicijom u odraslu dob u Europi*, autori Ivan Čipin i Petra Međimurec koriste se podacima ESS-a kako bi istražili međugeneracijske promjene u tranziciji u odraslu dob i to za 29 europskih zemalja. Analizirajući ESS podatke iz devetog vala istraživanja pokazuju kako se važne tranzicije u životu, poput ulaska na tržište rada, napuštanja obiteljskog doma, prvog suživota s partnerom/icom te sklapanja braka i dobivanja djeteta, ne odvijaju na isti način u svim europskim zemljama niti za sve generacije. Upravo velika istraživanja poput ESS-a i ISSP-a omogućuju kvalitetne demografske analize u kojima se uspoređuju razlike među

which social capital and social class predict self-rated health in former Yugoslav societies.

Bruno Šimac, Tijana Trako Poljak and Vladimir Ivanović's text *Schwartz's Human Values and the Care for Nature in Croatia and Five Other Central European Countries Based on ESS Data from Round 4 (2008) and Round 9 (2018)* is a good illustration of the longitudinal potential of the ESS. The authors focus on care for nature and compare attitudes and values over time. They are interested to see how much the individual attitudes in Croatia, Slovenia, Slovakia and the Czech Republic shifted between 2008 and 2018 and which value orientations can affect care for nature.

The last research article in this thematic issue is a text in Croatian, *Kako su odrastale europske generacije? Demografski i socioekonomski događaji povezani s tranzicijom u odraslu dob u Europi (European Generations Growing Up: Demographic and Socio-economic Events That Constitute the Transition to Adulthood in Europe)*, by Ivan Čipin and Petra Međimurec. The authors have used the ESS data to explore intergenerational change in the transition to adulthood in 29 European countries. Using the ninth wave of the ESS data, the authors show how important life events, such as leaving the parental home, first cohabitation, entering into marriage and having a first child, do not follow the same pathways across all European countries and all generations. It is precisely the large research projects such as the ESS and the ISSP that allow for high-quality demographic analyses that can compare differences between societies and generations.

The thematic issue is concluded by a contribution to Forum, also in Croatian, by Josip Ježovita, titled *Mogućnosti, potencijali i problemi u procesu standardiziranja različitih istraživanja (Possibilities, Potential and*

različitim društvima i generacijama.

Tematskom broju pripada i tekst u rubrici Forum Josipa Ježovite koji je u radu *Mogućnosti, potencijali i problemi u procesu standardiziranja različitih istraživanja. Primjer dovođenja u odnos EVS-a i ESS-a* istražuje mogućnost kombiniranja podataka prikupljenih u različitim međunarodnim komparativnim istraživanjima, što je novi trend u društvenim znanostima na globalnoj razini.

Ovim tematskim brojem *Revija za sociologiju* nastoji podsjetiti na vrijednost istraživanja poput ISSP-a i ESS-a, ali i sličnih istraživanja u kojima Hrvatska sudjeluje. U tom smislu posebno zahvaljujemo urednici Tanji Vučković Juroš koja nam je omogućila suradnju na ovom tematskom broju. Također zahvaljujemo svim autoricama i autorima koji su se odazvali i prihvatili se pisanja zanimljivih i kvalitetnih radova o različitim društvenim pojavnostima u različitim društvima stavljajući ih u kontekst društvenih datosti i društvene strukture. Nadamo se da ćemo potaknuti i ostale kolegice i kolege na širu i češću upotrebu tih baza podataka.

Problems of Research Standardization: A Case of Bringing EVS and ESS Together).

In this text, the author explores the possibilities of combining data from different comparative international studies, which is a new global trend in social sciences.

With this thematic issue of the *Croatian Sociological Review*, we wanted to highlight the values of research studies such as the ISSP and the ESS, but also of other similar studies in which Croatia has its representatives. We would like to thank the editor Tanja Vučković Juroš who brought us together to collaborate on this thematic issue. We would also like to thank all the authors who answered the call for papers and undertook the challenge of writing interesting and high-quality papers on diverse social phenomena in different societies, situating them in the context of social facts and social structure. We hope that this endeavour will also encourage other colleagues to use these databases more frequently and more widely.

Dragan Bagić & Branko Ančić
Prosinac 2021. / December 2021